

KIRSAL ALANDA YAŞAYAN KIZ ÇOCUKLARININ MENARŞ YAŞLARI VE MENARŞA YÖNELİK EMOSYONEL TEPKİLERİNİN SAPTANMASI

Gülbu TORTUMLUOĞLU*

Fatma TÜFEKÇİ**

Nurcan ÖZYAZICIOĞLU**

Serap SEZGİN***

ÖZET

Bu araştırma kırsal alanda yaşayan kız çocuklarının menarş yaşları ve menarşa yönelik emosyonel tepkilerini saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Yağan ve Köprüköy İlköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenimine devam etmekte olan 196 kız çocuğu oluşturmuştur. Evrenden örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmanın amacına uygun olarak menarşı deneyimleyen 137 kız öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan kız çocuklarının sosyo-demografik özelliklerini, menarş yaşlarını ve menarşa yönelik emosyonel tepkilerini saptamaya yönelik 15 sorudan oluşan soru formu ile toplanmıştır. Kız çocuklarının menarş yaş ortalaması 12.96 ± 8172 olarak saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kız çocuklarının menarşı, % 24.8 'inin normal, % 24.1'i korkup ağlayarak, % 24.1 'i ise şaşırarak, % 16.1'i üzülen ve % 10.9'u utanıp ağlayarak deneyimledikleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçları komuyla ilgili olarak yapılacak olan eğitim programlarında veri kaynağı olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal alan, menarş yaşı, menarşa emosyonel tepki

ABSTRACT

The Description of Emotional Reaction and Age at Menarche In A Rural Areas

This research is carried out descriptively with the aim of determining emotional reaction and menarche ages, , of girl students. 196 girl students attending 6th, 7th and 8th classes of Yağan and Köprüköy primary schools were included in the research context, and 137 students experiencing menarche suitable for the purpose of the research were included in the research. The data were collected by means of questionnaire form consisting of 15 questions oriented to the detection of emotional reaction to menarche, menarche age and socio-demographics features of girl students. Menarche age averages of the girls were 12.96 ± 8172 . According to the results of the research, it was found out that 24.8 % of the girls experienced menarche normally, 24.1 % of them with the cry and fear, 24.1 % of them with a surprise, 16.1 % of them with the worry 10.9 % of them with the cry and shame. The results of the research may be accepted as data source for the education programs which will be done about the subject.

Keyword: Rural areas, menarche age, menarche experience.

GİRİŞ VE AMAÇ

Menarş, bütün kadınların yaşamında önemli ve unutulması güç olan fizyolojik ve gelişimsel bir olaydır. İlk adet kanaması olarak tanımlanan menarş, kız çocuklarının üreme çağına geçişinin bir işareti olarak kabul edil-

mektedir (Taşkın 2003). Menarş ortalaması olarak 9 ile 16 yaşları arasında görülmekte olup, menarş yaşı kız çocuğunun genetik yapısı, sosyo-ekonomik durumu, ebeveynlerinin eğitim seviyesi, yaşanılan yerleşim birimi, yaşadığı coğ-

*Atatürk Üniv. HYO, Halk Sağl. Hemş. AD, Araş. Gör. Dr

** Atatürk Üniv. HYO, Çocuk Sağl. ve Hemş. AD, Araş. Gör.

*** Atatürk Üniv. HYO, Psikiyatri Hast. ve Hemş. AD, Araş.Gör.

rafik bölge, beslenme ve sosyokültürel yapısı ile ilişkili bir durumdur (Adadevoh et al 1989, Ayatollahi et al. 1999, Chowdhury et al. 2000, Taşkın 2003). Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalarda menarş yaş ortalamasının 12 ile 13.7 arasında değiştiği saptanmıştır (Özsürekcigil 1986, Adadevoh et al. 1989, Danker-Hopfe and Delibalta 1990, Musal ve Uçku 1993, Cameron and Nagdee 1996, Kubilay et al.1996, Şahintürk 1999, Chowdhury et al 2000, Demir et al. 2000, Tavares et al. 2000, Dittmar 2000, Ayatollahi et al 2002, Hesketh et al.2002, Padez 2003, Padez and Rocha 2003). Gelişmiş ülkelerde menarş yaş ortalaması gelişmekte olan ülkelere göre daha düşük bulunmuştur. Bunun nedeni gelişmiş ülkelerde yaşam standartlarının, beslenme ve genel sağlık durumunun daha iyi olmasıdır (Steyne and Grumbach 1986, Taşkın 2003). Ülkelere, bölgelere göre menarş yaşında görülen bu farklılıklar, kız çocuklarının menarşa emosyonel tepkilerinde de görülmektedir.

Menarş deneyimleri toplumun kültürel yapısıyla bağdaşmaktadır. Bazı toplumlarda gizlilik, sıkıntı, hastalık ve utanma olarak algılanan menarş bazı kültürlerde ise harika, mucizevi, büyümenin kadın olmanın işareti, toplumdaki yerinin değişmesi olarak algılanmaktadır (Kim et al 1986). Dünyadaki farklı kültürlerin yarısına yakını bu olayı düğünler ve kutlamalar ile karşılarken bazı kültürler de ise menarş konuşulması bile ayıp olan bir durum olarak algılanmaktadır (Logan 1980, Chrisler and Zittel 1998, Beausang 2000, Hoerster et al. 2003). Geleneksel kültürlere bağlı yaşayan kadınlarda yapılan çalışmada aradan yıllar geçse bile menarşın korku ve utancının izlerine rastlanmıştır (Raboch and Raboch 1986, Mimoun et al. 2000). Özellikle kırsal alanlarda kız çocukları menarşın ne olduğunu bilmeden menarş deneyimlemekte, kendi kendine bu

durumu değerlendirmekte ve korku, endişe, üzülmeye, ağlama gibi olumsuz duygular yaşamaktadırlar (Yörükoğlu 1998, Marvan 2001, Garg et al. 2001). Kız çocukları için menarş, fizyolojik boyutunun yanı sıra göz ardı edilemeyecek kültürel boyutu ile de önem kazanmaktadır. Kız çocuklarının menarşa yönelik tepkilerini yaşadığı toplumun cinselliği algılaması da etkilemektedir (Rahman 1987, Yörükoğlu 1998, Marvan 2001). Türk toplumunda menarş, özellikle kırsal alanda annelerin ve büyüklerin yol göstermesinden yoksun olarak genç kızın kendi kendine olayı anlamlandırması ve değerlendirmesi gereken korkulu ve soru işaretleriyle dolu bir sürecin başlangıcını oluşturma-bilmektedir (Güler 1987, Marvan 2001). Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış olan çeşitli çalışmalarda kız çocuklarının menarş olumsuz emosyonel tepkilerle karşıladıkları belirlenmiştir (Logan 1980, Rahman 1987, Özsürekcigil 1989, Erdoğan ve ark. 1991, Akkaş ve Türkistanlı 1993, Chrisler and Zittel 1998, Yorulmaz 2000, Marvan 2001, Garg et al 2001).

Menarş ve menstruasyon konusunda yeterince bilgilendirilmeyen veya yanlış bilgilendirilen kız çocukları gelecek kuşaklara da aynı yanlış ve eksik bilgiyi yansıtacaklardır. Geleceğin anneleri olacak olan kız çocuklarının menarş nasıl algıladıkları, hangi tepkilerle karşıladıklarını saptamak ve ileri süreçte bu konuyla ilgili eğitim projeleri hazırlamak, öğretmen ve ailelerle işbirliği içinde olmak hemşirelerin görevlerindedir (McGrory 1995). Kız çocuklarına doğru bilgilerin zamanında verilmemesi sonucu menarş, çocukta yaşamı boyunca sürebilecek gerginlik, korku, utanma ve huzursuzluğa neden olmaktadır (Bekar ve Güççavuş 1990). Yanı sıra yanlış bilgiler sonucu, kız çocuklarında enfeksiyonlar gelişebilir ve yaşamının ileriki dönemlerinde doğurganlığını olumsuz etkileyebilecek sorun-

larla karşılaşabilir (Karadağ ve ark 1999). Bu çalışma, daha önce bu konuyla ilgili Erzurum'da yapılmış olan bir çalışmaya rastlanmamış olması ve hemşirelerin menarş eğitimine yönelik sorumluluğunu yerine getirirken, öncelikle sorunun tanımlaması gerekliliği yönüyle önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırma, kırsal alanda yaşayan kız çocuklarının menarş yaş ve menarşaya yönelik emosyonel tepkileri ile bunlara etki eden sosyo-demografik özellikleri saptamak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Şekli

Araştırma kız çocuklarının menarş yaş ve menarşaya yönelik emosyonel tepkileri ile bunlara etki eden sosyo-demografik özellikleri saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma Erzurum'a bağlı Köprüköy ve Yağan Beldelerinde Ekim 2002-Mart 2003 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Yağan ve Köprüköy ilköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenimine devam etmekte olan 196 kız çocuğu oluşturmuştur. Evrenden örneklem seçimine gidilmemiş araştırmanın amacına uygun olarak menarş deneyimleyen 137 kız öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkenlerini menarş yaş ve menarşaya yönelik emosyonel tepkileri belirleyen özellikler oluşturmuştur.

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini ise kız çocuklarının sosyo-

demografik (kız öğrencilerin yaşı, anne ve babanın eğitim düzeyleri, ailelerinin toplam aylık gelirleri, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimi, aile tipleri ve ailelerinin yapısı) ve menarşaya yönelik tanımlayıcı özellikler (menarş deneyimini ilk kiminle paylaştığı, menarşaya yönelik gösterdiği tepki, bu tepkinin nedeni, menarşaya yönelik bilgi alma durumu, bilgiyi aldığı kaynak, menarşada hangi malzemeyi kullandığı ve niçin bu malzemeyi kullandığı) oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan kız çocuklarının sosyo-demografik özelliklerini, menarşaya yaş ve menarşaya yönelik emosyonel tepkileri saptamaya yönelik 15 sorudan oluşan soru formu ile toplanmıştır.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Soru formları araştırmacılar tarafından sınıf öğretmenlerinin önerileri doğrultusunda erkek öğrenciler sınıftan dışarı çıkarılarak bir ders saati süresince (40 dakika) doldurulmuştur. Soru formları dağıtılmadan önce kız öğrencilere açıklamalar yapılmış ve örneklem özelliğine uymayan (menarş olmayanlar) kız öğrencilere soru formu verilmemiştir. Her araştırmacı farklı sınıflara girerek soru formlarını doldurtmuştur. Örneklem özelliğine uygun olan kız çocuklarının tamamı çalışmaya gönüllü katılmışlardır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma verilerinin istatistiksel analizi, araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplarda t testi, ki-kare ve Kruskal Wallis analiz testleri kullanılmıştır.

Etik İlkeler

Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli

izinler alınmıştır. Kız çocuklarının gizlilik duygularına gerekli özen gösterilmiş ve soru formları doldurulduktan sonra 6., 7., ve 8. sınıf kız öğrencilerin tamamına (menarşi deneyimlemeyenler de dahil) menarşi hakkında eğitim verilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıklar ve Genellenabilirliği

Araştırma kapsamına sadece iki köy alınmıştır. Köylere olan ulaşım problemi, ve araştırmacıların zaman problemlerinin olması araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Araştırma sonuçları Yağan ve Köprüköy İlköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören menarşi deneyimleyen kız çocuklarına genellenebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma bulguları kız çocuklarının sosyo-demografik ve menarşi yönelik tanımlayıcı özellikleri, menarşi yaşları ve menarşi yönelik emosyonel tepkileri belirlemek üzere üç ana başlık altında incelenmiş ve bu doğrultuda tartışılmıştır.

1-Kız Çocuklarının Sosyo-demografik ve Menarşi Yönelik Tanımlayıcı Özellikleri

Kız Çocuklarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan kız çocuklarının yaşları 13 ile 15 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 13.94 ± 0.77 olarak belirlenmiştir. Kız çocuklarının annelerinin % 33.6 'sının okuma yazma bilmediği, % 57.6 'sının ilkökul mezunu, geriye kalan % 8.8 'inin ise ortaokul mezunu olduğu saptanmıştır. Babalarının ise % 9.5 'inin okuma yazma bilmediği, % 56.9'unun ilkökul mezunu olduğu, % 33.6'sının ortaokul mezunu ve üstü eğitim düzeyinde oldukları saptanmıştır. Kız

çocuklarının % 29.9'unun köyde, %27.7'sinin kasabada ve % 42.4'ünün ise kentte yaşamlarının çoğunluğunu geçirdiği belirlenmiştir. Kız çocukların % 59.1 'inin çekirdek ve % 40.9'unun ise geniş aile tipinde yaşadıkları saptanmıştır. Aile yapılarının ise % 65.0 'inin demokratik, %13.1'inin tutarsız, % 21.9'unun aşırı baskılı olduğu saptanmıştır. Ailelerinin toplam aylık gelirlerinin 50 milyon ile 1 milyar arasında değiştiği ve ortalama aylık gelirleri 261.86 ± 235.14 olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Kız Çocuklarının Menarşi Yönelik Tanımlayıcı Özellikleri

Araştırma sonuçlarına göre kız çocuklarının % 14.6'sının menarşi öncesinde bu konuda bilgi aldığı, % 85.4'ünün ise hiçbir şey bilmeden menarşi deneyimledikleri belirlenmiştir (Tablo 1). Konuyla ilgili çalışmalarda Erdoğan ve arkadaşları (1991) %14.15'inin, Karadağ ve arkadaşları (1999) 532.8'inin, Kubilay ve arkadaşları (1999) %14.7'sinin, Musal ve Uçku (1993) %2.1'inin menarşi deneyimlemeden önce hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını saptamışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre menarşi öncesi bilgi alma oranı diğer çalışma sonuçlarına göre oldukça düşük bulunmuştur. Bu sonuç, çalışma evreninin cinsiyetle ilgili konuların gizli, saklı, ayıp kabul edildiği kırsal bir alan olmasından kaynaklanan bir sonuç olabileceği düşünülmektedir.

Menarşi yönelik bilgi alan kız öğrencilerin ise bu bilgiyi %40.1'inin anne ve ablalarından, %22.6'sı akraba ve arkadaşlarından, %37.3'ünün kitle iletişim araçlarından aldıkları saptanmıştır (Tablo 1). Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda da menarşi yönelik bilgi alınan en yaygın kaynakların anne ve abla olduğu saptanmış olup bu çalışmanın sonucunu desteklemektedirler (Özsürekcigil 1989, Çil 1996, Şahintürk 1999, Erdoğan ve ark. 1991, Akkaş ve Türkistanlı 1993, Karadağ ve ark. 1999,

Yorulmaz 2000). Yapılan bir çalışmada kız öğrencilerin % 21.8'inin bilgi kaynağı olarak sağlık personelinin belirtmiş olması sevindirici bir sonuçtur. Bu çalışmada sağlık personelinin bilgi kaynakları arasında yer almaması yanı sıra diğer çalışmalarda da (Tümerdem ve ark. 1987, Rahman 1987, Özsürekcığı 1989) son sırada yer alması, bu konuda sağlık personelinin duyarlılığının tartışılması gerekliliğini göstermektedir. Kız çocuklarına menarş öncesi eğitimin sağlık çalışanları tarafından verilmesi, verilen eğitimin doğru zamanda ve doğru biçimde olması açısından önemli olduğu bilinen bir gerçektir.

Kız çocuklarının menarş deneyimlerini ilk olarak % 44.5 'i annesiyle, % 20.5 'i ablasıyla, % 17.5 'i arkadaşlarıyla ve % 17.5 'i ise akrabaları ile paylaştıkları saptanmıştır. Menarş deneyimlerini % 65.7'si utanma, % 34.3'ü ise kızar korkusuyla anneleriyle paylaşmadıkları belirlenmiştir. Kız çocuklarının % 58.2'sinin annesini daha yakın bulduğu için, %41.8 'inin menarşı deneyimlemekten korktuğu için annesiyle menarş deneyimini paylaştığı saptanmıştır (Tablo 1). Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda da menarş deneyiminin en çok paylaşıldığı birey olarak anne ve abla belirtilmiştir (Özsürekcığı 1989, Çil 1996, Erdoğan ve ark.1991, Şahintürk 1999, Yorulmaz 2000). Bu sonuçlar araştırma sonuçlarıyla uyum göstermektedir.

Kız çocuklarının menarş deneyiminde materyal olarak % 55.5'i bez ve %44.5'i pamuk- ped kullandıkları saptanmıştır. Bu malzemeleri tercih etme nedenlerinden en yaygın olanı (% 40.1) aile çevresinde öyle görmüş olmaları oluşturmuştur (Tablo 1). Akkaş ve Türkistanlı'nın (1993) İzmir'de ilkokul öğrencileriyle yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin menstrüasyonda % 61.4'ünün bez, % 31.8'inin hijyenik ped ve %6.8'inin pamuk kullandığını saptamışlardır. Erdoğan ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında kız öğrencilerin % 57.54 'ünün bez yada havlu, %26.42' sinin ped ve % 16.04'ünün sadece pamuk kullandığını belirlemiştir. Rahman'ın (1987) kız öğrencilerle İstanbul'da yaptığı çalışmada kız öğrencilerin %48'in bez, % 52'sinin ise hazır petler kullandıklarını saptamıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre kız çocuklarının yarısından fazlasının menarş deneyiminde bez kullandığı saptanmıştır. Konuyla ilgili olarak yukarıda belirtilen çalışma sonuçları da bu çalışma sonuçlarıyla kısmen uyumludur. Bu çalışmada 21.yy.ın başlarında halen kız çocuklarının hijyenik pet yerine bezi tercih etmelerinin nedenleri olarak, kız öğrencilerin yaşadığı ortamda hijyenik petleri satın alacağı bir yerin olmaması, dar gelirli ve eğitim düzeyi düşük olan ailelerin çocukları olmaları, hem cinslerinden öyle görmüş olmaları ve daha önceden menarş hakkında bilgi sahibi olmamaları düşünülmektedir.

Tablo 1. Kız Çocuklarının Menarşa Ait Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler (n=73)	n	%
<i>İlk adet yaşı</i>		
11	7	5.1
12	27	19.7
13	67	48.9
14	36	26.3
<i>Bilgi alma durumu</i>		
Evet	20	14.6
Hayır	117	85.4
<i>Bilgiyi kimden aldığı</i>		
Anne ve abla	55	40.1
Arkadaş ve akraba	31	22.6
Kitle iletişim araçları, kitap vs	51	37.3
<i>Menarş deneyimini kiminle paylaştı</i>		
Annem	61	44.5
Ablam	28	20.5
Arkadaş ve akraba	24	17.5
Kimseyle paylaşmayanlar	24	17.5
<i>Anneyle Niçin Paylaşmadığı*</i>		
Utandığım için	50	65.7
Kızarı diye	26	34.3
<i>Anneyle Niçin Paylaştığı**</i>		
Daha yakın bulduğum için	31	58.2
Korktuğum için	30	41.8
<i>Menarş deneyiminde hangi malzemeyi kullandığı</i>		
Ped	61	44.5
Bez	76	55.5
<i>Niçin bu malzemeyi kullandığı</i>		
Yakınlarımdan öyle gördüğüm için	55	40.1
Başka bir şey olmadığı için	33	24.1
Aileme söylemediğim için	22	16.1
Soruya cevap vermek istemeyen	27	19.7

*Sayı ve yüzdeler menarş deneyimini annesiyle paylaşmayanlar üzerinden alınmıştır

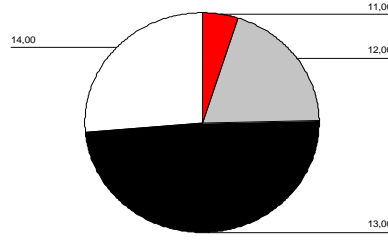
**Sayı ve yüzdeler menarş deneyimini annesiyle paylaşanlar üzerinden alınmıştır

2. Menarş Yaşı ve Sosyodemografik Özelliklerin Menarş Yaşına Etkisi

Menarş yaşı

Kız çocuklarının %5.1'i 11 yaşında, %19.7'si 12 yaşında, %48.9'u

13 yaşında ve % 26.3'ü 14 yaşında menarşı deneyimlemişlerdir. Bu çalışmada kız çocuklarının menarş yaş ortalaması $12.96 \pm .81$ olarak saptanmıştır (Grafik 1).

Grafik 1. Kız Çocuklarının Menarş Yaşlarının Dağılımı

Konuyla ilgili farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda menarş yaş ortalamaları; Gana'da 13.9 (Adadevoh et al. 1989), Almanya Bremen'de yaşayan Türklerde 12.9 (Danker-Hopfe and Delibalta 1990), Güney Afrika Johannesburg'da 13.20 (Cameron and Nagdee 1996), Bangladeş'te kırsal alanda yaşayanlarda 13 (Chowdhury et al 2000), Güney Brezilyada kırsal alanda yaşayanlarda 12 (Tavares et al. 2000), Hindistan Aymara'da kırsal alanda yaşayanlarda 13.7 (Dittmar 2000), Hindistan'da 13.5 (Garg et al. 2001), Fransa Paris'de 12.8 (Mimoun et al 2001), İran Shiraz'da 12.91 (Ayatollahi et al 2002), Çin'de kentsel bölgede 12.8, kırsal bölgede 13.2 (Hesketh et al.2002), Portekiz'de 12.32 (Padez 2003), Portekiz Maputo'da 13.2 (Padez 2003), Portekiz Coimbra'da 12.5 (Padez and Rocha 2003) olarak saptanmıştır. Konuyla ilgili farklı kültürleri inceleyen başka bir çalışmada ise menarş yaş ortalamaları; İsveç'te 13.1, Finlandiya'da 13.2, Danimarkada 13, Paris'te 13, Bağdat'ta 13.6, Hong Kong'da 12.5, Japonya'da 12.5, Nijerya'da 13.3, Tahiti'de 12.7 olarak saptanmıştır (<http://www.mum.org/menarage.htm>). Konuyla ilgili olarak Türkiye'de yapılan çalışmalarda Sivas'ta 13 (Özsürekcigil 1986), İzmir'de 12.7 (Musal ve Uçku

1993), İstanbul'da 13.03 (Çil 1996) ve yine İstanbul'da başka bir çalışmada 12.03 (Şahintürk 1999), Balıkesir'de 13.4 (Karadağ 1999) ve Adana'da 12.9 (Demir et al. 2000) olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ve yurt dışında yapılan çalışmalarda menarş yaş ortalaması 12 ile 13.7 arasında değişmektedir. Bu çalışmanın sonucu yapılan çeşitli çalışmalar ile birebir uyum göstermektedir (Danker-Hopfe and Delibalta 1990, Musal ve Uçku 1993, Chowdhury et al. 2000, Demir et al. 2000, Mimoun et al 2001, Ayatollahi et al. 2002, Hesketh et al. 2002). Ancak bazı çalışmalardaki menarş yaş ortalamaları bu çalışmadan daha düşük (Tavares et al. 2000, Padez 2003, Padez and Rocha 2003) veya daha yüksek (Adadevoh et al. 1989, Cameron and Nagdee 1996, Kubilay et al. 1996, Dittmar 2000, Garg et al. 2001) bulunmuştur. Menarş yaşının, kız çocuğunun genetik yapısı, sosyo-ekonomik durumu, ebeveynlerinin eğitim seviyesi, yaşanan yerleşim birimi, yaşadığı coğrafik bölge, beslenme ve sosyokültürel yapısı ile ilişkili bir durum olarak düşünüldüğünde araştırmalar arasındaki yaş farklılığının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir (Adadevoh et al 1989, Ayatollahi et al. 1999, Chowdhury et al. 2000).

Sosyo-Demografik Özelliklerin Menarş Yaşına Etkisi

Tablo 2’de görüldüğü gibi kız çocuklarının anne ve babalarının eğitim düzeyleri, ailenin aylık geliri, yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi, aile tipi ve aile yapısı gibi demografik özelliklerinin menarş yaş ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır (Tablo 2, $p>0.05$). Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda menarş yaşında, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin (Padez 2003, Padez and Roche 2003), sosyoekonomik durumlarının (Cameron and Nagdee 1996, Ayatollahi et al.2002), yerleşim yerlerinin ve aile büyüklüğünün (Padez 2003) anlamlı bir fark oluşturmadığı saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak konuyla ilgili çeşitli çalışmalarda eğitim düzeyi, yerleşim yeri (Adadevoh et al. 1989), aile büyüklüğü (Padez 2003, Padez 2003)

ve sosyoekonomik durumun (Adadevoh et al. 1989, Rahman 1992, Şahintürk 1999, Tavares et al. 2000) menarş yaşında anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Bu çalışmalarda kırsal alanda ve geniş ailede yaşayan, ebeveyninin eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzeyi düşük kız öğrencilerde menarş yaş ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur. Bu çalışma sonucumuzla uyum içinde olan sonuçlar olduğu (Cameron and Nagdee 1996, Ayatollahi et al. 2002, Padez 2003, Padez and Roche 2003) gibi sonuçlarımıza karşıt olan (Adadevoh et al. 1989, Rahman 1992, Şahintürk 1999, Tavares et al. 2000, Padez 2003, Padez 2003) sonuçlarda mevcuttur. Bu çalışma sonucuna göre sosyo-demografik özelliklerin menarş yaşını etkilememesi köyde yaşayan kız çocuklarının aynı kültürel özelliklere ve homojene yakın sosyo-demografik özelliklere sahip olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 2. Kız Çocuklarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Menarş Yaş Ortalamalarının Dağılımı

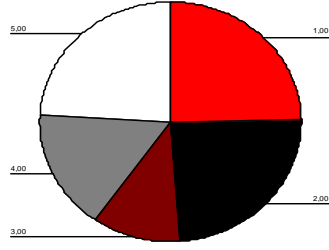
Sosyo-Demografik Özellikler	n	%	Menarş Yaşı X±SD	Test ve "P" değeri
Annenin Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	46	33.6	12.93±.82	KW=.053 df=1 P=.818
İlkokul mezunu	79	57.6	12.91±.81	
Ortaokul mezunu	12	8.8	13.41±.66	
Babannın Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	13	9.5	13.07±.49	KW=.843 df=2 P=.433
İlkokul mezunu	78	56.9	12.88±.86	
Ortaokul mezunu ve üstü	46	33.6	13.06±.80	
Ailenin aylık geliri			261.86±235.04	r=.011 P=.900
Yaşamın çoğunluğunun geçtiği yer				
Köy	41	29.9	13.0±.86	KW=.796 df=2 P=.672
Kasaba	38	27.7	12.8±.87	
Kent	58	42.4	13.0±.74	
Aile tipi				
Çekirdek	81	59.1	13.0±.82	t=1.054 df=135 P=.294
Geniş	56	40.9	12.8±.81	
Ailenin yapısı				
Demokratik	89	65.0	13.0±.86	KW=1.388 df=2 P=.499
Tutarsız	18	13.1	12.7±.87	
Aşırı baskılı	30	21.9	12.8±.74	

3. Menarşa Emosyonel Tepkiler ve Sosyo-demografik Özelliklerin Emosyonel Tepkilere Etkisi

Menarşa Emosyonel Tepkiler

Bu araştırmanın sonuçlarına göre menarşı kız çocuklarının % 24.8 'i normal, % 24.1 'i ise korkup ağlayarak % 24.1 'i şaşırarak, % 16.1 'i üzümlere, % 10.9 'u utanıp ağlayarak deneyim-

ledikleri belirlenmiştir. Menarşı normal karşılayanların yüzdesi (% 24.8), menarşı olumsuz duygularla karşılayanların yüzdesine oranla (% 75.2) oldukça düşük bulunmuştur (Grafik 2).

1. Normal karşıladım
2. Korkup ağladım
3. Utandım ve ağladım
4. Üzıldüm
5. Şaşırdım

Grafik 2. Kız Çocuklarının Menarşa Yönelik Emosyonel Tepkilerinin Dağılımı

Erdoğan ve arkadaşları çalışmalarında (1991) kız öğrencilerin % 44.3'ünün normal karşılama, sevinme gibi pozitif tepki, % 46.22'sinin ise korku, heyecan, üzüme, utanma, ağlama, şaşırma gibi negatif tepki gösterdiğini saptamışlardır. Yanı sıra aynı çalışmada kız öğrencilerin %9.44'ünün menarşa verdikleri tepkiyi hatırlamadıkları saptanmıştır. Chrisler va Zittel 'in (1998) US, Sudan, Malaysia ve Lithuania'da öğrencilerle yaptığı çalışmada öğrencilerin menarş da yaygın emosyonel tepkileri araştırılmış ve US kadınlarının %44.4'ünün sıkıntı, %25.9' gurur ve %22.2'sinin gerginlik yaşadığı; Malaysian kadınlarının %35'inin korku, %38.5 sıkıntı ve %30'unun endişe yaşadığı; Lithuanian kadınlarının % 38.5' inin mutluluk, %26.9'unun korku, %23'ünün herhangi bir deneyiminin olmadığı; Sudan kadınlarının %34.8'inin gerginlik, %26.1'inin sıkıntı ve %21.7' sinin kızgınlık yaşadığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada 10 Amerikalı, 9 Malezya'lı, 7 Sudan'lı ve 2 Litvanya'lı kadının menarşı farklı kutlamalarla deneyimledikleri saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada Asya kadınlarının sıklıkla menarş deneyimlerini sıkıntı ve sürpriz olarak belirttikleri saptanmıştır. Ancak İran kadınları menarşı büyümenin bir göstergesi olarak algılamışlardır (Logan 1980). Yorulmaz (2000) çalışmasında menarşı, kadınların %39'unun korkuyla, %30'u aile büyüklerine haber vererek, %14'ü heyecanla, %6'sı kendini büyük hissetme, %11'i mutlu olma duygularını yaşadıkları saptanmıştır. Menarş dene-

yimleri kültürel farklılıklara göre değişmektedir. Menarş ile birlikte kadının yaşamında algılanan değişikliklerle birlikte deneyimlerde değişebilmektedir (Chrisler Nd Zittel 1998). Akkaş ve Türkistanlı (1993) İzmir'de kız öğrencilerle yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin menarşa tepkilerinin %52.4'ü korku ve heyecan, %38.6'sı normal, %4.5'i sevinme ve %4.5'1 üzülp ağlama biçiminde saptamışlardır. Rahman'ın (1987) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada menarş öncesi bilgi almayan öğrencilerin %83.4'ünün korkup heyecanlandığını saptamıştır. Karadağ ve arkadaşları (1999) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin menarşı %56' sının normal ve sevinme gibi olumlu duygularla, %44' ünün ise ağlama, korku, heyecanlanma ve yalnızlık gibi olumsuz duygularla menarşı deneyimlediklerini saptamışlardır. Özsürekcigil (1989) çalışmasında kız öğrencilerin menarşa yönelik %57'sinin olumsuz duygu, % 28.7'sinin nötr, %6.5'inin olumlu duygular yaşadıkları saptanmıştır. Bu araştırma sonucuna göre kız çocuklarının menarşa yönelik emosyonel tepkilerinin olumsuz olmasının nedeni toplumumuzda cinsiyetle ilgili konuların gizli, saklı, ayıp kabul edilmesinin bir sonucu olarak menarşı bu konuda gerçek bilgilerle donanımlı olmadan deneyimlemelerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Sosyo-Demografik Özelliklerin Menarşa Yönelik Emosyonel Tepkiler Üzerinde Etkisi

Tablo 3’de görüldüğü gibi babaların eğitim düzeyleri kız çocuklarının menarşa yönelik emosyonel tepkilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır (Tablo 3, $p<0.05$). İlkokul mezunu babaya sahip kız çocuklarının olumsuz duyguları daha sıklıkla yaşadıkları saptanmıştır. Ortaokul mezunu babaya sahip kız çocuklarının ise menarşı diğer gruplara göre normal karşılama oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak kız çocuklarının annelerinin eğitim düzeyleri, ailenin aylık geliri, yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi, aile tipi ve aile yapısı gibi demografik özelliklerinin menarşa yönelik emosyonel tepkilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır (Tablo 3,

$p>0.05$). Gruplar arasında genel olarak menarşa yönelik emosyonel tepkilerde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmaması grupların homojen olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Yanı sıra benzer kültürel yapıya sahip olmalarının bu farklılığın oluşmamasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Ancak babaların eğitim düzeylerindeki farklılığın özellikle ortaokul mezunu babaların çocuklarının menarşı daha sıklıkla normal olarak algılamaları, bu babaların genel olarak Erzurum merkezinde devlet memuru olmalarından kaynaklanan bir sonuç olduğu düşünülebilir. Köyün dışındaki yenilikçi yaşama bir adım daha yaklaşmış olmaları, kişiler arasındaki farklı iletişim olanakları bu konuda etkili olabilecek unsurlar olarak düşünülmektedir.

Tablo 3. Kız Çocuklarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Menarşa Yönelik Emosyonel Tepkilerinin Dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikler	Emosyonel Tepki					Önemlilik
	Normal n(%)	Korkup ağlama n(%)	Üzülmeye n(%)	Utanıp ağlama n(%)	Şaşırarak n(%)	
Annenin Eğitim Düzeyi						
Okur-yazar değil	35.3 (17)	13.3 (2)	27.3 (6)	30.3 (10)	48.5 (46)	$X^2=10.087$ df=8, P=.259
İlkokul mezunu	52.9 (18)	86.7 (13)	63.6 (14)	57.6 (19)	45.5 (15)	
Ortaokul mezunu	11.8 (4)	-	9.1 (2)	12.1 (4)	6.1 (2)	
Babanın Eğitim Düzeyi						
Okur-yazar değil	11.8 (4)	-	4.5 (1)	15.2 (5)	9.1 (3)	$X^2=16.025$ df=8, P=.042*
İlkokul mezunu	41.2 (14)	86.7(13)	54.5 (12)	45.5 (15)	72.7 (24)	
Ortaokul mezunu ve üstü	47.1 (16)	13.3 (2)	40.9 (9)	39.4 (13)	18.2 (6)	
Ailenin aylık geliri (x±SD)	298.97± 268.36	259.39± 198.66	288.66± 157.90	244.54± 211.95	225.45± 280.33	KW=3.107 df=4, P=.540
Yaşamın çoğunluğunun geçtiği yer						
Köy	29.4 (10)	13.3 (2)	22.7 (5)	33.3 (11)	39.4 (13)	$X^2=7.964$ df=8, P=.437
Kasaba	23.8 (8)	20.0 (3)	40.9 (9)	27.3 (9)	27.3(9)	
Kent	47.1 (16)	66.7 (10)	36.4 (8)	39.4 (13)	33.3(11)	
Aile tipi						
Çekirdek	67.6 (23)	60.0(9)	63.6 (14)	54.5 (18)	51.5 (17)	$X^2=2.289$ df=8, P=.683
Geniş	32.4 (11)	40.0 (6)	36.4 (8)	45.5 (15)	48.5 (16)	
Aileninyapısı						
Demokratik	70.6 (24)	73.3 (11)	54.5 (12)	66.7 (22)	60.6 (20)	$X^2=7.087$ df=8, P=.527
Tutarsız	8.8(3)	6.7 (1)	27.3 (6)	15.2 (5)	9.1 (3)	
Aşırı baskılı	20.6 (7)	20.0 (3)	18.2 (4)	18.2 (6)	30.3 (10)	

* $p<0.5$ Yüzdeler sütün yüzdesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kız çocuklarının menarş yaşı ortalaması 12.96 ± 0.8172 olarak saptanmış olup menarş yaş ortalaması üzerinde demografik faktörlerin etkisinin olmadığı saptanmıştır. Kız çocuklarının % 24.8 'i normal, % 10.9 'u korkuyla, % 16.1 'i üzümlere, % 24.1 'i şaşırarak ve % 24.1 'i ise korkup ağlayarak deneyimledikleri belirlenmiştir. Kız çocuklarının menarş deneyimleri üzerinde demografik faktörlerin etkisi olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

Adadevoh SW, Agble TK, Hobbs C et al. (1989). Menarcheal age in Ghanaian school girls. *Int J Gynaecol Obstet. Ser;* 30(1): 63-8.

Akkaş S, Türkistanlı E (1993). Menstruasyon konusuna ilişkin verilen modüler eğitimin değerlendirilmesi. *Ege Üniv. HYO Derg.* 9(1):33-39.

Ayatollahi SM, Dowlatabadi E, Ayatollahi SAR (1999). Age at menarche and its correlates in Shiraz, Southern Iran. *Iran J Med Sci* 24 (1-2):20-25.

Ayatollahi SM, Dowlatabadi E, Ayatonahi SA (2002). Age at menarche in Iran. *Ann Hum Biol.* 2002 Jul-Aug 29(4): 355-62.

Ayatonahi Kim JE (1995). Analysis of Menarche Experience and Raising of the Need of Menarche Education. *Journal of the Korean Academy of women's Health Nursing.* Ser 1(2): 191208.

Beausang, Carol C, Razor Anita G (2000). Young Westwern women s experiences of menarche and menstruation. *Health Care for Women international,* 21(6);517-529.

Bekar M, Güççavuş N (1990). Sivas ili ortaokul 3.sınıf kız öğrencilerinin menarş karşı tepkileri ve menstruasyon hijyeni konusundaki bilgilerinin belirlenmesi. 2. Ulusal Hemş.Kong. Bild. Ege Üniv. HYO, İzmir 161-170.

Cameron N, Nagdee i (1996). Menarcheal age in two generations of South African Indians. *Ann Hum Biol.* Mar-Apr 23(2): 113-9.

Chrisler JC, Zittel CB (1998). Menarche stories: reminiscences of college students from Lithuania, Malaysia, Sudan, and the

Araştırma sonuçları doğrultusunda hemşireler, öğretmenler ve aile işbirliği içerisinde kız öğrencilere menarş öncesinde eğitim programları hazırlanabilir. Özellikle kız öğrencilerin menarş deneyimlerini anne ve ablalarıyla paylaşmaları onlardan gördükleri malzemeleri kullanmaları göz önünde bulundurularak bu konuda ailelere de eğitim programları hazırlanabilir. İmkanlar ölçüsünde kullanılacak materyali en sağlıklı nasıl kullanabileceği anlaşılabılır.

United States. *Health Care Women Int.* Jul-Aug; 19(4):303312.

..... (2004). Average age at menarche in various cultures.

<http://www.mum.org/menarage.htm>

Chowdhury S, Shahabuddin AK, Seal AJ et al. (2000). Nutritional status and age at menarche in a rural area of Bangladesh. *Ann Hum Biol.* May-Jun; 27(3): 249-56.

Çil G (1996). Menarş ve menstruasyon hijyeni hakkında annelerin yaptığı eğitimin değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans tezi İstanbul.

Danker-Hopfe H, Delibalta K (1990). Menarcheal age of Turkish girls in Bremen. *Anthropol Anz.* Mar 48(1): 1-14.

Demir SC, Kadayyfcy TO, Vardar MA al. (2000). Dysfunctional uterine bleeding and other menstrual problems of secondary school students in Adana, Turkey. *J Pediatr Adolesce Gynecol* 13:171-175.

Dittmar M (2000). Age at menarche in a rural Aymara speaking girls who reside at high altitude in the community of Putre (3.530m). Parinacota Province. *Mankind Quarterly* 40(4);381-395. Erdoğan E ve Ark (1991).

Erdoğan E, Işık A, Saruhan A (1991). Adolesan kızların menarş deneyimleri ve menstruel siklus özelliklerine ilişkin bir çalışma. *Ege Üniv. HYO Derg.* 7(2):31-49.

Garg S, Sharma N, Sahay R (2001). Socio-cultural aspects of menstruation in an urban slum in Delhi, İndia. *Reprod Health Matters* 9(17):16-25.

- Güler Ç** (1987). Ana sağlığı ve Aile Planlanması. Hatipoğlu Yayınevi, Ankara 1987.
- Hesketh T, Ding QJ, Tomkins A** (2002). Growth status and menarche in urban and rural China. Ann Hum Biol. May-Jun 29(3): 348-52.
- Hoerster KD, Chrisler JC, Rose JG** (2003). Attitudes toward and experience with menstruation in the US and India. Women Health" 38(3): 77-95.
- Işık A, Saruhan A.** Adölesan kızların menarş deneyimleri ve menstruel siklus özelliklerine ilişkin bir çalışma. Ege Üniv. HYO Derg. 7 (2) :31-49.
- Karadağ N, Dinç G, Özcan C** (1999). Bir grup üniversite öğrencisinin menstruasyon hijyeni konusundaki bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin saptanması. Hemş. Derg. 49 (1-2-3):37-40.
- Kim S, Park J, Chung K** (1986). A study on the menarche of Korean women. Chung Ang Ui Dai Chi. 11 (4): 343-350
- Logan DD** (1980). The menarche experience in twenty-three foreign countries. Adolescence. 15(58):247-56.
- Manniche E**(1983). Age at menarche: Nicolai Edvard Ravn's data on 3385 women in mid-19th century Denmark. Ann Hum Biol:79-82.
- Marvan ML, Vacio A, Espinoza-Hernandez G et al.** (2001). A comparison of menstrual changes expected by premenarcheal adolescent and changes actually experienced by post-menarcheal adolescent in Mexico. Sch Health 71 (9): 458-461.
- McGrory A** (1995). Education for the menarche. Pediatr Nurs. Sep-Oct; 21(5): 439-443.
- Mimoun S, Le MG, Buhler M et al** (2001). The experience of menstruation and disorder in 603 women using contraception in 1999. Gynecol Obstet Fertil 29(6):452-453.
- Musal B, Uçku R** (1993). Adölesan çağ kız öğrencilerde menarş ve menstruasyon özellikleri. Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi 3(2):21-24.
- Özsürekcigil M** (1989). Sivas ili ortaokul 3.sınıf kız öğrencilerinin menarşa karşı tepkileri ve menstruasyon hijyeni konusundaki bilgilerinin belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı. Sivas.
- Padez C** (2003). Age at menarche of schoolgirls in Maputo, Mozambique. Ann Hum Biol. Jul-Aug; 30(4): 487-95.
- Padez C** (2003). Social background and age at menarche in Portuguese University. Am J Human Biol May-Jun 15(3):415-27.
- Padez C, Rocha MA** (2003). Age at menarche in Coimbra (Portugal) school girls: a note on the secular changes. Ann Hum Biol. Sep-Oct 30(5): 622-32.
- Raboch J, Raboch J Jr** (1986). Some factors wich modify the ability of the female to achieve orgasm. Geburtshilfe Frauenheilkd ;46(11).817-820. [www.http://ncbi.nlm.nih.gov.tr](http://ncbi.nlm.nih.gov.tr). Abstract.
- Rahman R** (1987). Sağlık meslek liseleri birinci ve son sınıf öğrencilerinin menstruasyon hijyenine ilişkin bilgi ve uygulamalarının karşılaştırılması. HB ; II (9) : 45-51.
- Scott J, Arthur D, Panizo MI et al** (1997). Obstetrik ve Jinekoloji. Çeviren: Reyhan Erez, Çeviri Ed: Selçuk Erez. J:B: Lippncott Company andYüce Yayım AŞ. İstanbul.
- Steyne DM and Grumbach MN** (1986). Puberty in the male and female. Its physiology and disorders. In: Yen SSC, Joffe RB, eds. Reproductive Endocrinology. 2nd edition. Philadelphia. W.B. Saunders 313-384.
- Şahintürk H** (1999). İlköğretim döneminde öğrenim gören kız çocuklarında menarş ve menstruasyon hijyenine ilişkin bilgi ve uygulamaların belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans tezi İstanbul.
- Taşkın K** (2003). Doğum ve Kadın sağlığı Hemşireliği. VI. Baskı. Sistem Ofset Matbaacılık.Ankara.
- Tavares CH, Haeffner LS, Barbieri MA et al.** (2000). Age at menarche among schoolgirls-,from a rural community in Southeast Brazil. Cad Saude Publica. Jul-Sep 16(3): 709-15.
- Tümerdem Y, Coşkun A, Ayhan B** (1987). Adolesans döneminde menarş olayına nörofizyolojik yaklaşım. HB; II (9) : 38-44.
- Yorulmaz A** (2000). Marmaris özel Ahu Hetman Hastanesi kadın hastalıkları doğum servisine gelen kadınların menarş ve menstruasyon hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi. I. Uluslar arası VIII. Ulusal Hemşirelik Kongre Kitabı. 521-524.
- Yörükoğlu A** (1998). Çocuk Ruh Sağlığı. Özgür yayınları. İstanbul